

Shamirov Murodjon Shamirovich

Iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti

Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) magistratura mutaxassisligi

Ilmiy rahbar: dos., **T.Mamadjanova**

ANNOTATSIYA:

Tadbirkorlik iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish vositasi sifatida muhim ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqotda tadbirkorlikning iqtisodiy o'sishga ta'siri tahlil qilinadi va uning turli mexanizmlari o'rganiladi. Tadbirkorlik innovatsiyalarni keltirib chiqarishi, ish o'rinlarini yaratishi va resurslarni samarali taqsimlashi orqali iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shadi. Tadbirkorlik muhitining yaxshilanishi, davlat siyosati va infratuzilmaning rivojlanishi orqali bu jarayon yanada tezlashadi. Tadqiqotda shuningdek, tadbirkorlikni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan omillar, xususan, ta'lim, moliyaviy qo'llab-quvvatlash va tadbirkorlik madaniyati haqida ham so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Tadbirkorlik, Iqtisodiy o'sish, Innovatsiyalar, Ish o'rinlari yaratish, Resurslarni taqsimlash, Davlat siyosati, Infratuzilma, Ta'lim, Moliyaviy qo'llab-quvvatlash, Tadbirkorlik madaniyati.

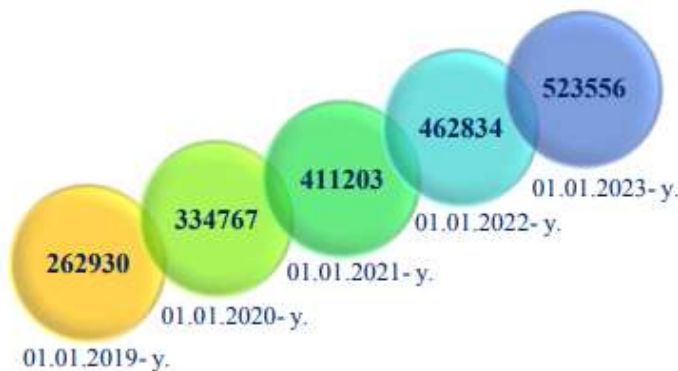
O'zbekistonda o'tgan davr mobaynida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning iqtisodiy va huquqiy asoslari yaratilganligini qayd etish joiz. Buning natijasida esa kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining ijtimoiy – iqtisodiy holati sezilarli darajada yaxshilanib bormoqda. 2022-yil ma'lumotlariga ko'ra respublikada 2782ta davlat ishtirokidagi korxonalar (251ta aksiyadorlik jamiyatlari, 990ta mas'uliyati cheklangan jamiyatlari, 1541ta davlat unitar korxonalari) mavjud bo'lib, ularning YaIMdagi ulushi 55 foiz, eksportda – 36,3 foiz, bandlikda - 18 foiz, soliq tushumida – 41 foizni tashkil etadi.¹

Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish davlat tomonidan qo'llab quvvatlanib kelayotganligi tasirida ohirgi 5 yil davomida xususan kichik korxonalar va mikrofirmalar sonida sezilarli darajada o'sish kuzatildi. Unga ko'ra, 2019-yil 1-yanvar holatiga ko'ra respublikamizda faoliyat yuritayotgan kichik turdagi korxonalar va mikrofirmalar soni 262930 tani tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilga kelib ushbu ko'rsatkich 260626 taga o'sganini ko'rishimiz mumkin. (1-rasm)

1-rasm. Faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirmalar soni

¹ O'zbekiston Respublikasi prezidenti huzuridagi statistika agentligi

Tadbirkorlar mamlakatning iqtisodiy o'sishi va jamiyat taraqqiyotida katta rol o'ynaydi.

Mazkur sub'ektlar ishchi kuchi va moliyaviy resurslar salohiyatidan samarali foydalanish orqali iqtisodiy rivojlanish jarayoni uzluksizligini ta'minlasga hamda aholining ishlash va yashash tarzimizni yaxshi tomonga o'zgartirishga juda katta hissa qo'shadilar. Eng muhimi, ular xalq uchun yangi ish o'rinlari va boylik yaratadilar.

Bundan tashqari, tadbirkorlik faoliyatidagi izlanishlar va g'oyalar natijasida **innovatsiyalar** yuzaga keladi. Bu jarayon mahsulotlar assortimentini takomillashtirishga olib keladi, privardida esa, bozorlarda raqobatni rivojlantirishga va sifatli mahsulot ishlab chiqarishga yordam beradi. Bozorni rivojlantirish uchun qo'llaniladigan raqobat ko'nikmalari iqtisodiyotni yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Tadbirkorlik faoliyati mamlakat iqtisodiyotida, qolaversa, aholi turmush darajasini oshirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, quyida keltirilgan afzalliklarga ham egadir:

1. Ish o'rinlarini yaratadi - tadbirkorlar tabiatan ish izlovchilardan farqli ravishda ish beruvchilardir. Biror kishi tadbirkor bo'lsa, iqtisodiyotda ish izlovchi bir kishi kam bo'ladi. Bunga qo'shimcha ravishda, u ish bilan ta'minlaydi yoki boshqa bir nechta ish izlovchilarni beradi. Yangi va mavjud korxonalar tomonidan ish o'rinlarini yaratish iqtisodiy rivojlanishning asosiy maqsadlaridan biridir.

2. Yaxshiroq turmush darajasini rag'batlantiradi - Tadbirkorlik turmush darajasini oshirishning kalitidir. Tadbirkorlar nafaqat ish bilan ta'minlash, balki odamlarning talab va istaklarini ham ta'minlaydi. Ular hayot sifatini yaxshilashga olib keladigan innovatsiyalarni yaratadilar va o'zlashtiradilar. Hayotimizni osonlashtirgan yuqori texnologiyali elektronika, shaxsiy xarid qilish tajribasi, hashamatli avtomobillar va boshqa mahsulotlarning gullab-yashnashi bularning barchasi innovatorlar va tadbirkorlar tufayli turmush darajamizning ko'tarilishi natijasidir.

3. Qo'llab-quvvatlash va boylik almashish - Tadbirkorlik sub'ektini tashkil etish chog'ida tadbirkorlar o'z resurslarini sarmoya qilib, investorlar, kreditorlar va aholidan kapital jalb qiladilar. Bu davlat boyligini safarbar qiladi va odamlarga tadbirkorlar va rivojlanayotgan bizneslarning muvaffaqiyatlaridan foyda olish imkonini beradi. Bunday birlashtirilgan kapital boylikni yaratish va taqsimlashga olib keladi.

4. Muvozanatli hududiy rivojlanishni ta'minlash - Tadbirkor, odatda, eng kam rivojlangan mintaqa bo'lgan biznesni tashkil qilish uchun arzon bo'lgan joylarni qidiradi. Bu yangi korxonalar va sanoat bo'linmalari hududlar rivojiga xizmat qilmoqda. **Bu oxir-oqibat** infratuzilmani yaxshilashga olib keladi, jumladan yaxshi yo'llar va temir yo'l aloqalari, aeroportlar, barqaror

elektr va suv ta'minoti, maktablar, kasalxonalar, savdo markazlari va boshqa hollarda mavjud bo'lmagan boshqa davlat va xususiy xizmatlar.

5. Eksportni kengaytirish - Korxonalar o'sishi bilan ular oxir-oqibat o'z bizneslarini tashqi bozorlarga kengaytirish uchun eksport qilishni boshlashni xohlashadi. Bu iqtisodiy rivojlanishning muhim asosiy omili hisoblanadi, chunki u katta bozorlarga chiqish imkonini beradi, bu esa pirovardida valyuta oqimiga olib keladi va rivojlangan tashqi bozorlarda qo'llaniladigan ilg'or texnologiyalar va jarayonlarga kirish imkonini beradi.

Tadbirkorlar nafaqat o'z kapitalini investitsiya qiladi, balki bozordan kapitalni ham jalb qiladi. Birlashtirilgan moliyaviy resurs yoki kapital iqtisodiyotda boylik yaratishning asosi bo'lib, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Bugungi kunda Respublikamizda tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab quvvatlash va rag'batlantirish, yengilliklar berish chora tadbirlari sezilarli darajada oshib borayotganligini bir qator qonun va farmonlarning joriy etilayotganligida ham ko'rishimiz mumkin. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 10 fevraldagi 21-sonli farmonining 2-bandida 2023-yil 1-apreldan boshlab²:

a) Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi hisobidan bir yilda bir marotaba o'rta tadbirkorlik subyektlariga mol-mulki sug'urta qilish xarajatlarining 50 foizigacha, biroq bazaviy hisoblash miqdorining 20 baravaridan oshmagan qismi qoplab beriladi;

b) jami daromadi 10 milliard so'mdan kam bo'lmagan tadbirkorlik subyektlari uchun davlat xaridlarida 20 foizlik kvota joriy etiladi va ushbu xaridlar doirasida budjet buyurtmachilari bilan tuziladigan shartnomalarda 50 foiz miqdorida oldindan to'lovni amalga oshirish nazarda tutiladi.

Bunda, soliq organlari tomonidan jami daromadi 10 milliard so'mdan oshgan tadbirkorlik subyektlari to'g'risidagi ma'lumotlar shakllantiriladi va maxsus axborot portali bilan ma'lumot almashinuvi ta'minlanadi;

v) davlat xaridlarida eng yaxshi takliflarni tanlash va tender savdolarida ishtirokchilar takliflarini baholashda qo'shilgan qiymat solig'i summasi inobatga olinmaydi;

g) yuqori qo'shilgan qiymatli mis mahsulotlarini eksport qiluvchi korxonalarining mahsulotlar ishlab chiqarish va ularni tashqi bozorga sotish bilan bog'liq xarajatlarini eksport qiymatining 6 foizigacha qoplash tartibi bekor qilinishi kabi chora tadbirlar belgilab berilgan.

Xulosa qilib aytganda, tadbirkorlar yangi korxonalar tashkil etish, ish o'rinlari yaratish hamda yalpi ichki mahsulot, eksport, turmush darajasi, malaka oshirish va jamiyatni rivojlantirish kabi muhim sohalarda rivojlanishga hissa qo'shish orqali mamlakat taraqqiyotida juda muhim rol o'ynaydi.

Zero, tadbirkorlar shunchaki biznes qurib, shaxsiy boyliklarini oshirish bilan cheklanib qolmaydi, ular, yangi ish o'rinlari va imkoniyatlar yaratish, innovatsiyalarni rivojlantirish va yangi bozorlar, mahsulotlar va xizmatlarni rivojlantirish orqali iqtisodiyotga ijodiy ta'sir qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Acs, Z. J., & Audretsch, D. B. (2003). *Innovation and Technological Change: An International Comparison*. University of Chicago Press.
2. Schumpeter, J. A. (1934). *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Harvard University Press.
3. Thurik, R., & Wennekers, S. (2004). *Entrepreneurship, Small Business and Economic Growth*. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 11(1), 140-149.

²O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-4, ISSUE-5

4. Baumol, W. J. (1990). Entrepreneurship: Productive, Unproductive, and Destructive. *Journal of Political Economy*, 98(5), 893-921.
5. Audretsch, D. B., Keilbach, M., & Lehmann, E. E. (2006). *Entrepreneurship and Economic Growth*. Oxford University Press.
6. Van Praag, C. M., & Versloot, P. H. (2007). What is the Value of Entrepreneurship? A Review of Recent Research. *Small Business Economics*, 29(4), 351-382.
7. Minniti, M., & Lévesque, M. (2010). Entrepreneurial Types and Economic Growth. *Journal of Business Venturing*, 25(3), 305-314.
8. Naudé, W. (2010). Entrepreneurship, Developing Countries, and Development Economics: New Approaches and Insights. *Small Business Economics*, 34(1), 1-12.
9. Stangler, D., & Bell-Masterson, J. (2015). Measuring an Entrepreneurial Ecosystem. *Kauffman Foundation Research Series on City, Metro, and Regional Entrepreneurship*.
10. Global Entrepreneurship Monitor (GEM) Reports. Available at [GEM Consortium](https://gemconsortium.com/).